

भविष्यवाणी

"साहेब, या शाळेत तुम्ही जास्त दिवस राहणार नाही. ४-५ वर्षांनी तुम्हाला ही शाळा सोडावी लागेल." एकेदिवशी एक कुडमुऱ्या ज्योतिषी बिपिनच्या ऑफीसमध्ये आला. त्याने सर्व शिक्षकांचे हात पाहून भविष्य वर्तविले. शेवटी मुख्याध्यापक बिपिनचाही हात पाहून वरीलप्रमाणे भविष्य वर्तविले.

"सर आणि ही शाळा सोडणार ? अरे काय सांगतोस ? सरांनी आपल्या रक्ताचं पाणी करून ही शाळा वाढविली आहे. सर या शाळेचे मुख्याध्यापक झाले तेव्हा येथे शंभर मुलं देखील नव्हती. आज या ज्या इमारती दिसतात, एवढी मुले दिसतात, ती सर्व सरांच्या मेहनतीचीच फळं आहेत," सुपरवायझर सुरेंद्र म्हणाला.

"साहेब, मी माझ्या मनाचं काही सांगत नाही. यांच्या हातावरील रेषा खोटं सांगणार नाहीत, तुम्ही विशास ठेवा माझ्यावर," ज्योतिषी ठाअपणे म्हणाला. त्याला विदागी देऊन बिपिनने पाठवून दिले. सर्व शिक्षकांना त्या ज्योतिषाचे म्हणणे कधीच खरे होणार नाही, अशी खात्री होती.

बिपिन या संस्थेत आला तेव्हा फक्त १५-२० मुले तेथे रहात होती. तीनच वर्ग होते, मुले त्या संस्थेत शिकायला नाखूष असत. पण बिपिनने १० वर्षात त्या संस्थेचा कायापालट करून टाकला होता. आज तिथे तीन मजली इमारत उभी राहिली होती. जवळ जवळ दोन हजार मुले तेथे शिकत होती. अनेक ठिकाणी संस्थेच्या उपशाखा पसरवल्या होत्या. तांत्रिक शिक्षणाची सोय झाल्यामुळे तर क्यू लावून मुले येत होती. पण हा तांत्रिक विभाग काढताना ट्रस्टीनी विरोध केला होता.

"बिपिन, तुम्ही हा टेक्निकल विभाग कशाला काढता ? आपली जैन मुले घिसाडी आणि सुतार बनवायची आहेत का ?" एक ट्रस्टी चिडून म्हणाले."

"काका, काळ बदलतो आहे. दोन वर्षात तुम्हाला दिसेल की याच विभागात शिकण्यासाठी विद्यार्थी रांगा लावतील," बिपिन म्हणाला.

आज तो टेक्निकल विभाग फुलफ्लेज्ड बहरला होता. मास पी.टी. च्या वेळी सर्व विद्यार्थी ग्राउंडमध्ये गणवेषात उभे राहिले की बिपिनचा ऊर भरून येई. त्याला अद्विमान वाटे. ही माझी संस्था आहे, ही मी उभी केली आहे. आचार्यांच्या कृपेने मी ही आणखी वाढवीन, असे विचार त्याच्या मनात सतत येत.

बिपिन हा पोरका होता. लहानपणीच आईवडील वारल्यामुळे काकाने थोडे दिवस त्याचा सांभाळ केला आणि आश्रमामध्ये आणून सोडले. आश्रमाने त्याला आधार दिला, प्रेम दिले. त्या आश्रमाबद्दल आणि तो स्थापन करणा-या आचार्य देवनंदी मुनीबद्दल त्याच्या मनात प्रेम आणि आदर होत. त्यांनीच ही नगरची शाखा काढली होती, आणि बिपिनलाच तेथे मिख्याध्यापक म्हणून पाठविले होते. बिपि डबल ग्रॅज्युएट होता. त्याला कोठेही प्राध्यापकाची नोकरी मिळाली असती. पण आचार्यांची आज्ञा त्याला शिरोधार्य होती. त्याने नगरच्या संस्थेमध्ये येऊन तिचा प्रचंड विस्तार वाढवून आचार्यांनी टाकलेला विश्वास किती सार्थ होता हे सिद्ध करून दाखविले. आणि अशावेळी त्या कुडपुऱ्याने त्याचे भविष्य सांगितले होते की, ही संस्था त्याला सोडावी लागणार ! ही भविष्यवाणी तो विसरूनही गेला. पण नियती विसरली नव्हती.

"काका, आपण आता कॉलेज काढू या." ट्रस्टीची मीटिंग भरली असता बिपिनने सूतोवाच केले.

"काय बोलता तुम्ही बिपिन ! अहो कॉलेज काढायचे म्हणजे चेष्टा आहे काय ? पांढरा हत्ती पोसण्यासारखे आहे ते ! अवाढव्य खर्चाचा प्रश्न आहे," एका ट्रस्टीने विरोध केला.

"त्या खर्चाची जबाबदारी कोण घेणार ?" दुस-या ट्रस्टीने प्रश्न केला.

"काका, आपल्या जैन मुलांना प्रवेश द्यायला इतर कॉलेजेस् कांकू करतात. जैन शिक्षक नोकरी मागायला गेले की त्यांना उत्तर मिळते, "तुम्ही जैन लोक श्रीमंत आहात. नोकरी करून इतरांच्या हक्कावर का गदा आणता ? अशारीतीने त्यांना नोकरीतही डावलले जाते. म्हणूनच आपले जैनांचे कॉलेज हवे." बिपिनने आग्रहाने आपले म्हणणे मांडले.

"बिपिनचे म्हणणे बरोबर आहे, जैन लोकांना सगळीकडे डावलले जाते. पण कॉलेजाचा खर्च आपल्याला कसा झेपणार ?"

"काका आपण दान मागू, काही सांस्कृतिक कार्यक्रम करून पैसा उभारू . तुमचा आशीर्वाद असेल तर सर्व व्यवस्थित होईल,"

"ठीक आहे, तुमची जिव मोठी आहे. तुम्ही प्रयत्न करा कॉलेज मिळवायचा, आम्ही तुमच्या पाठीशी आहेत, सर्व ट्रस्टीनी एकमुखाने पाठिंबा दिला.

बिपिनची चिकाटी आण जिव भयंकर ! ट्रस्टीचे मत बदलण्यापूर्वीच कोएलेज निघायला हवे, या जिद्दीने तो कामाला लागला. विद्यापीठाकडून फॉर्म मागविणे, भरून पाठविणे, त्यांचे

कमिशन येण्यापूर्वी सायन्स सामान मागविणे, लॅबोरेटरी तयार करणे ही कामे झापाझाप उरकली. आता प्रश्न होता स्टाफ आणि प्राचार्यांचा! स्टाफ तर काय जाहिरात देऊन मिळाला असता. पण प्राचार्यांच्या पदासाठी दहा वर्षांचा अनुभव हवा होता. दहा वर्षांची पर्मनंट सर्विस सोडून या अनिशित असलेल्या कॉलेजसाठी कोण येणार होते ! बिपिन त्याच शोधात होता.

शेवटी हाही प्रश्न सुटला. गावातील कॉलेजमधीलच एक प्राध्यापक निखिल दोशी निकरी सोडून येण्यास तयार झाले. त्यांच्याही मनात थोडी अस्वस्थता होतीच. आपण या कॉलेजमध्ये जातो आहोत खरे, पण कॉलेज नाही चालले तर! पुनः कोठे नोकरी शोधायची ? तो कमिशनसमोर उभा राहायला तयार झाला. कमिशनने मंजूरी दिली. आणि कॉलेज सुरु झाले. बिपिनचे जैनांच्या कॉलेजचे स्वप्न पूर्ण झाले. कॉलेज नियमित सुरु झाले. खर्चासाठी एक स्मरणिका काढली. हेमामालिनीला भरपूर मानधन देऊन तिच्या नृत्याच्या कार्यक्रमातून पैसे मिळविले. आणि गाव्यातील जैन धनिकांनी उदारहस्ते देणग्याही दिल्या. कॉलेज सुलीतपणे चालू लागले.

सर्व संस्थेची शाळा आणि कॉलेजची आर्थिक जबाबदारी बिपिन सांभाळत होता. काही दिवस निखिल गप्प बसला. पण आपण प्राचार्य असून शाळेच्या मुख्यापकाकडे आपल्याला पैसे मागावे लागतात, याचे त्याला वैषम्य वाटू लागले. त्याने ट्रस्टीना भेटणे सुरु केले. रोज कॉलेज संपले की तो ट्रस्टंकडे जाई. बिपिनच्या कागाळ्या सांगे. बिपिन तुम्हाला नांवे ठेवतो. तुम्हाला न जुमानता आपल्या मनानेच काम करतो. अशा असंख्य गोष्टी सांगून त्याने ट्रस्टीचे मन कलुषित केले. सारखे पाण्याचे थेंब पडले तर दगडावर देखील परिणाम होतो. मग ही तर माणसे होती. त्यांचीही मने कलुषित होऊ लागली. ज्यांचा बिपिनवर विश्वास होता, त्यांनी निखिलच्या सांगण्याकडे दुर्लक्ष केले. पण काहीना त्याचे म्हणणे पटले. त्यापैकी एक म्हणजे हिराचंद सेठ. त्यांनी निखिलच्या म्हणण्याचा पाठपुरावा करून संस्थेच्या अध्यक्षांना हे पटवून दिले. बिपिनला काढण्याचे काळेकुट्ट कारस्थान शिजत होते. पण याची बिपिनला कल्पना नव्हती.

"आई गं, मामाचे लग्न ठरले. आताच आजोबांचे पत्र आले. बघ-आपण सगळे लग्नाला जायचे ना ?" सिमता विचारत होती. " आई, आपण जाऊ या लग्नाला . किती दिवसात आपण कोठे गेलो नाही," रंजन म्हणाला.

"होय रे राजा, आपण जाऊ या लग्नाला. सिंधूनं त्यांची समजूत घालून गप्प बसविले.

बिपिन कॉलेजच्या कामात एवढा गुंतला होता की, त्याचे घराकडे संपूर्ण दुर्लक्ष झाले होते. सिंधूच खंबीरपणे घर चालवीत होती. मुलांचे आजार, अभ्यास, शाळा-सर्व ती व्यवस्थित करीत होती. आपल्या पतीचे बरेच दिवसाचे स्वप्न पूर्ण झालेलेपाहून तिलाही आनंदच झाला होता आणि म्हणुनच त्याला त्रास होई नये या उच्छेने तिने सर्व जबाबदारी स्वतःच्या अंगावर घेतली होती. बिपिन घरी आल्यावर तिने वडिलांचे पत्र त्याला दाखवले.

"खरचं, आपण किती दिवसात गावाला गेलो नाही. कॉलेजच्या कामात मी एवढा मग्न होतो ही मला कशाचीच जाणीव नव्हती. पण सिंधू, तू सर्व समजूतीने घेतल्यामुळे मला तिकडे लक्ष केंद्रित करता आले," बिपिन म्हणाला.

लग्न मे च्या सुहृत्तीत होते. सर्वजण नागपूरला जाणार म्हणून खूष होते. मे ची सुहृत्ती लगल्याबरोबर ते नागपूरला निघून गेले. लग्न व्यवस्थित पात पडले. सर्व नातलगांची भेट झाली. दिवस अगदी आनंदात व धावपळीत गेले. परतीचे दिवस जवळ येत चालले, तसेतशी मुले नगरला परत जायला उस्तुक झाली. आणि अचानक नियतीने एक बैंब टाकला.

"काका ! हे घ्या तुमच्या नावाचे रजिस्टर्ड पत्र," बिपिनचा पुतण्या त्याच्या हातात पत्र देत म्हणाला. बिपिनने घाईघाईने पत्र फोडले आणि त्याला धक्काच बसला.

"तुमची बदली नगरच्या शाळेतून बुधगाव येथील आजपल्याच संस्थेच्या शाळेत करण्यात येत आहे. नऊ जूनला तुम्ही येथील शाळेत रुजू व्हावे." अशी अध्यक्षांच्या सहीची ती ऑर्डर होती. असे काही घडू शाकेल, अशी कल्पना देखील बिपिनच्या मनाला कधी शिवली नव्हती. आपली संस्था ऊर्जितावस्थेत आणण्यासाठी तो अहोरात्र डिजिला होता, त्याचे हे फळ त्याला मिळाले होते.

"मी बुधगावच्या शाळेत जॉईन होणार नाही. मी हा अन्याय सहन करणार नाही," बिपिन चिढून म्हणाला.

"शांत व्हा पाहू तुम्ही. आपण आधी नगरला जाऊ या. अहो, आचार्य तुमच्या पाठीशी आहेत. ते तुमच्यावर अन्याय होऊ देणार नाहीत," त्याला समजावीत सिंधू म्हणाली.

झटपट पॅकिंग करून ते नगरला गेले. पण अडचणी कधी एकट्या येत नाहीत. नगरला पोहोचताच बिपिनला टायफॉर्ड झाला. तो स्वतःच्या शाळेतही जाऊ शकला नाही. आणि तो बुधगावला तर जाणारच नव्हता. मनाची तडाफड होत होती. असा अपमान, मानखंडना त्याची

कधीच झाली नव्हती. कशाला आपण नगरला आलो, या लहानशा शाळेचे स्वरु प पालटले याचा त्याला पश्चात्तापही होई. संस्था लहान असताना कोणीच तिच्याकडे लक्ष देत नव्हते. पैसे खर्च कराचे लागतील म्हणून ट्रस्टी लोक मीटिंशिवाय उतर वेळी संस्थेकडे फिरकत देखील नसत. पण आत कॉलेजच्या रुपाने संस्थेचे वैभव, गौरव वाढले होते. त्यामुळे प्रत्येकाला मोठेपणाने मिरविणे आवडत होते पण ज्याने आपले अर्धे आयुष्य यासाठी खर्ची घातले, त्या बिपिनच्या मनाची कोणालाच पर्वा नव्हती.

त्याचे वाढणारे टेंपरेचर, त्यातच त्याची बडबड हे सर्व पाहून सिंधूने आपल्या भावाला बोलावून घेतले. आणि त्याच्याबरोबर बिपिनला हवापालटसाठी पाठवून दिले.

"दादा, यांना पूर्ण बरे वाटेपर्यंत पाठवू नकोस. येथे राहिले की तोच तोच निषय विघेल आणि त्यांच्या मनाला त्रास होईल. भेटायला येणारे तोच विषय चघळत राहणार. त्यापेक्षा तिकडे वातावरण बदलल्याने त्यांची प्रकृती लवकरच सुधारेल," सिंधू म्हणाली.

"सिंधू, तू बिपिनची काळजी करु नकोस. मी त्याची व्यवस्थित काळजी घेईन," दादा म्हणाला.

बिपिनला बरोबर घेऊन दादा तर गेला. पण आता सर्व जबाबदारी सिंधूवर आली. त्यांनी जिल्हा परिषदेकडे तक्रार नोंदवली होती. कोर्टात केसही घातली होती. वकिलाकडे, इन्स्पेक्टरकडे दिचे हेलपाटे सुरु झाले. पैसेही फारसे नव्हते. गावात जे नातलग होते, ते ट्रस्टीच्या भीतीने घरी फिरकत देखील नव्हते, पण बिपिनचे काही मित्र मात्र न घाबरता येत होते. त्यांचाच सिंधूला आधार होता. अशाप्रकारे चार महिने निघून गेले. पण कोणताच निकाल लागला नाही. त्या कुडमुऱ्या ज्योतिषाची भविष्यवाणी अशा रीतीने खरी झाली.